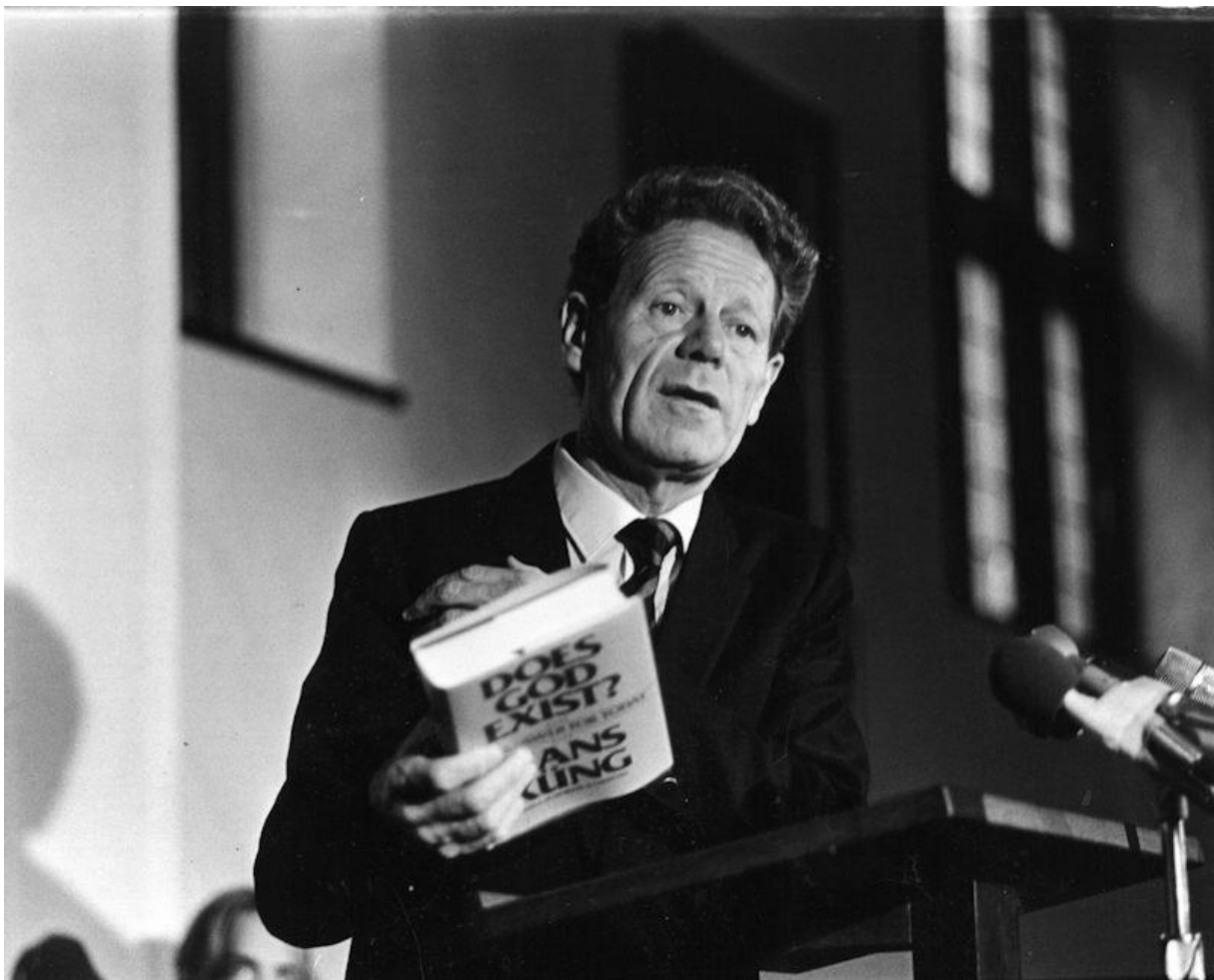

Hans Küng, kritisch katholiek theoloog

Als productief schrijver en een prominente spreker promootte hij de dialoog onder religies en stelde hij de Vaticaanse leer op vele domeinen in vraag en lokte zo veroordeling uit.

Theoloog Hans Küng sprak in 1980 in New York, met een exemplaar van een van de meer dan 50 boeken die hij schreef. "Nooit meer zou een theoloog zo'n invloed hebben", schreef een Vaticaanse deskundige nadat alle voorstellen van Dr. Küng op het Tweede Vaticaans Concilie waren aanvaard in de slotdocumenten.

Hans Küng, een rooms-katholieke theoloog en priester wiens briljant geargumenteerde, helder geformuleerde ideeën in meer dan 50 boeken en talloze toespraken de oecumene bevorderden en het Vaticaan ertoe aanzetten hem te veroordelen, stierf dinsdag in zijn huis in Tübingen, Duitsland. Hij was 93.

Dr. Küng, die als 11-jarige Zwitserse jongen wist dat hij priester wilde worden, stond in het middelpunt van de grote omwentelingen van het christendom in de tweede helft van de 20e eeuw. Zijn niet-aflatende uitdagingen aan het adres van de kerkelijke hiërarchie zorgden

ervoor dat zijn critici hem de grootste bedreiging voor de kerk noemden sinds Maarten Luther, zelfs de Antichrist.

Als liberaal bekritiseerde hij het kerkbeleid op het gebied van bestuur, liturgie, pauselijke onfeilbaarheid, geboortebeperving, priestercelibaat, de wijding van vrouwen, gemengde huwelijken, homoseksualiteit, abortus, de betekenis van de hel en nog veel meer.

Over sommige kwesties, zei Dr. Küng, waren het boeddhisme en het jodendom constructiever dan het katholicisme. Jezus Christus dienen is waar het om gaat, drong hij aan - niet de kerk dienen die zijn naam aannam.

Over sommige kwesties, zei Dr. Küng, waren het boeddhisme en het jodendom constructiever dan het katholicisme. Jezus Christus dienen is waar het op aankomt, hield hij vol- niet de kerk dienen die zijn naam aannam.

Veel katholieken steunden hem, of bewonderden in ieder geval zijn doeltreffendheid. Peter Hebblethwaite, een Vaticaanse deskundige, schreef dat alle voorstellen van Dr. Küng op het Tweede Vaticaans Concilie werden aanvaard, sommige in gewijzigde vorm, in de definitieve documenten van het concilie.

'Nooit meer zou een theoloog zo'n invloed hebben'
Peter Hebblethwaite

Als een geleerde van rigoureuze scheppingskracht legde Dr. Küng diepe overeenkomsten bloot tussen het wezenlijke geloof van katholieken en dat van protestanten. Dat zou een belangrijke barrière voor een historische toenadering moeten wegnemen. In zijn latere jaren streefde naar het vinden van overeenkomsten in de ethiek van alle religies, als weg naar vrede.

Zijn uitgebreide geschriften omvatten boeken over Thomas More, Freud, Mozart, Joodse opvattingen over Jezus, oosterse religies, leven na de dood en het bestaan van God.

Dr. Küng trad op als een voorvechter van hervormingen in de jaren zestig op het Tweede Vaticaans Concilie, ook bekend als Vaticanum II, waar hij een officiële theoloog was (hij was daar de jongste). Paus Johannes XXIII had het concilie bijeengeroepen om "wat frisse lucht in de kerk te laten".

Dr. Küng zag de bijeenkomst slechts als een begin. Hij bleef aandringen op meer herzieningen van de dogma's van de kerk, waaronder het opgeven van het verbod op geboortebeperving en de celibaatsgelofte van priesters.

Paus Paulus VI: "Vertrouwt u mij niet?"
Hans Küng: "Ik vertrouw u. Maar geen enkele van uw raadgevers."

Zijn polariserende effect werd duidelijk tijdens een tournee door de Verenigde Staten in 1963. De Katholieke Universiteit van Amerika in Washington verbood hem te spreken, maar hij trok duizenden aanhangers elders. Twee jaar later reageerde paus Paulus VI, de opvolger van Johannes, op de toenemende belangstelling voor het werk van Dr. Küng door hem uit te

nodigen voor het Vaticaan. Paulus vertelde Dr. Küng dat hij liever had gehad dat hij niets had geschreven, en bood hem vervolgens een Vaticaanse post aan.

Dr. Küng wees dat voorstel af. Als hij de post had aanvaard, schreef hij later, zou hij een conformist zijn geworden, ook al erkende hij dat het misschien de grote kans van zijn leven had kunnen zijn.

Robert Kaiser, correspondent van het tijdschrift Time bij Vaticanum II, schreef in 2006 in *The National Catholic Reporter*: "Als hij zijn kaarten anders had gespeeld, had Hans Küng paus kunnen zijn."

Maar het was onwaarschijnlijk dat Dr. Küng anders had kunnen denken, spreken of handelen. Zo goed als niemand kon zich voorstellen dat hij zich zou laten vermurwen in zijn kritiek op de Kerk. In een interview met The New York Times in 1968 zei hij dat hij een gelijkwaardigheid zag in het communistische en rooms-katholieke systeem.

"Zijn niet beide absolutistisch, centralistisch, totalitair - kortom, vijanden van vrijheid?" vroeg hij zich af.

Als hij zijn kaarten anders had gespeeld, had Hans Küng paus kunnen zijn.
Robert Kaiser

Katholieke theologen antwoordden dat Christus de authentieke interpretatie van zijn goddelijke openbaring had toevertrouwd aan de kerk met de apostel Petrus, van wie alle pausen afstammen. Ze zeiden dat het soort democratische kerk dat Dr. Küng voorstond, hoe lofwaardig ook, geen garantie was voor spirituele waarheid.

De zelfverzekerde manier van doen van Dr. Küng – nu eens ervaren als briljant, dan weer overdreven of respectloos - hielp zijn zaak niet altijd. Er gaat een grapje dat hij geen paus wilde zijn omdat hij dan niet onfeilbaar zou zijn.

In zijn boek *The Making of the Popes* (1979) schreef priester en auteur Andrew M. Greeley dat het probleem van dr. Küng was dat hij afgunst opwekte bij Vaticaanse functionarissen vanwege zijn populariteit en succes.

"Andere geleerden hebben het pausdom veel bedaarder geëvalueerd - en hebben veel radicalere dingen gezegd dan Küng", schreef pater Greeley.

Het was de stevig gemotiveerde afwijzing van Dr. Küng van de leer van de pauselijke onfeilbaarheid in zijn boek 'Infallible? An Inquiry' (Onfeilbaar? Een onderzoek) (1970) die leidde tot zijn ontslag als officiële kerktheoloog. Hij beweerde dat de leer die in 1870 werd aangenomen en die enkel van toepassing is op die buitengewone momenten waarop de paus officieel spreekt als de plaatsvervanger van Christus, niet door de Schrift werd ondersteund. Hij gaf talloze voorbeelden van pauselijke vergissingen.

In 1979 keurde paus Johannes Paulus II, de opvolger van Paulus, de opheffing van de theologische autoriteit van Dr. Küng goed. Dat betekende dat hij niet langer kon lesgeven met de goedkeuring van de Kerk of een ambt in het kerkelijke bestuur kon bekleden.

Maar hij werd nooit als priester ontslagen en het verlies van zijn theologische statuut betekende alleen dat hij naar een ander deel van dezelfde Duitse universiteit werd overgeplaatst. Hij bleef populaire, goed beoordeelde, sterk wetenschappelijk onderbouwde

boeken schrijven en trok menigten op lezingentournees. Sommige katholieke denkers suggereerden dat zijn nieuwe, meer onafhankelijke status hem een betere brug naar de seculiere wereld maakte.

Kort nadat kardinaal Joseph Ratzinger, een aanvoerder in de campagne tegen Dr. Küng, in 2005 paus Benedictus XVI werd, nodigde hij Dr. Küng uit in zijn zomerresidentie in Castel Gandolfo, buiten Rome. Paus Johannes Paulus II had meer dan een dozijn verzoeken van Dr. Küng om een ontmoeting afgewezen.

Dr. Küng en kardinaal Ratzinger waren bevriend geraakt toen Dr. Küng in 1965 kardinaal Ratzinger rekruteerde als professor aan de Universiteit van Tübingen. Hun wegen gingen uit mekaar naar aanleiding van de studentenrevoltes van 1968, die kardinaal Ratzinger met afschuw vervulden. Ze bleven uit mekaar groeien en Dr. Küng noemde de kardinaal, die het hoofd was van de Vaticaanse dienst die verantwoordelijk was voor de verdediging van de kerkelijke orthodoxie, '*de Grootinquisiteur*' of '*Hoofd van de K.G.B.*'

Nadat kardinaal Ratzinger paus was geworden genoten de twee niettemin van een lang diner in het zomerverblijf van de paus, nadat ze hadden afgesproken het niet oneens te zijn. Paus Benedictus prees de inspanningen van Dr. Küng om de dialoog tussen geloof en natuurwetenschappen nieuw leven in te blazen. Dr. Küng prees de paus voor de toenadering tot andere religies.

Maar nadat Benedictus het pausambt in 2013 had neergelegd, suggereerde Dr. Küng dat de paus niet in de pas liep met de "moderniteit" en dat de kerk meer progressief leiderschap nodig had.

"[De mens] moet gezien worden als een natuurlijk en met rede begaafd wezen dat kan vertrouwen op de principiële mogelijkheid van kennis door middel van zijn ratio en de groeipotentie daarvan. De ongekende dynamiek van de moderniteit berust op het enorme vertrouwen in de rationele natuur van de mens. Raisonement en raison (en daarmee ook: maat, evenwicht, proportie) moeten, zullen, een naar de mens gemeten, humaan *savoir faire* en *savoir vivre* mogelijk maken. Met dit geloof in de rede van de mens, deze scheidsrechter in alle kwesties van de waarheid, begint de Nieuw Tijd."

(Hans Küng, *Het Christendom – Wezen, geschiedenis en toekomst*)

"In deze dramatische situatie heeft de kerk een paus nodig die niet intellectueel in de middeleeuwen leeft, die niet opkomt voor enige vorm van middeleeuwse theologie, liturgie of kerkelijke inrichting", schreef hij, "een paus die opkomt voor de vrijheid van de kerk in de wereld niet alleen door preken te houden, maar door met woorden en daden te vechten voor vrijheid en mensenrechten binnen de kerk, voor theologen, voor vrouwen, voor alle katholieken die openlijk voor de waarheid willen uitkomen. "

Het imago van Dr. Küng was duidelijk on-klerikaal. Hij was atletisch en knap, droeg strakke zakenpakken, geen priesterboord, en hij reed in een sportwagen. Tijdens zijn reizen naar de Verenigde Staten verscheen hij soms in talkshows op televisie, en zijn jeugdige stijl riep vergelijkingen op met die van president John F. Kennedy.

Dr. Küng werd liever "professor" of "dokter" of "gewoon Hans Küng" genoemd, en legde uit dat de titel "Eerwaarde" traditioneel niet werd gebruikt in Duitstalige landen.

Hans Küng werd op 19 maart 1928 geboren in Sursee, Zwitserland, en kreeg de naam van zijn vader, een welvarende schoenenhandelaar. Zijn moeder, Emma Gut, was een boerendochter. Hans had vijf jongere zusjes.

Dr. Küng schreef in een memoires, "My Struggle for Freedom" (Mijn strijd voor de vrijheid) (2002), dat zijn beslissing op elfjarige leeftijd om priester te worden zijn bewondering weerspiegelde voor een vriend die voor die richting had gekozen. Hij herinnerde zich dat hij onmiddellijk een celibatair leven accepteerde en ervoor koos om in de trein naar school niet langer naast zijn vriendin te zitten (hij had haar maar één keer gekust).

Nadat hij afstudeerde aan een openbare middelbare school in Luzern, studeerde hij zeven jaar aan het Pauselijk Duits College in Rome, gevolgd door meer studies daar aan de Pauselijke Gregoriaanse Universiteit.

Voor het behalen van zijn masterdiploma in de theologie diende hij in 1955 een proefschrift in over het denken van de grote protestantse theoloog Karl Barth.

In 1954 werd Küng tot priester gewijd en vervolgde hij zijn studies in Londen, Amsterdam, Berlijn, Madrid en Parijs. Aan het Institut Catholique van de Sorbonne behaalde hij in 1957 een doctoraat in de theologie.

In 1964 publiceerde Dr. Küng een meer uitgebreide versie van de Barth-studie, en een Engelse editie daarvan, "Rechtvaardiging: de leer van Karl Barth met een katholieke reflectie".

Met een gloeiende inleiding van Barth zelf was het boek, dat leek te bewijzen dat Barths idee van christelijke genade overeenkwam met de katholieke opvatting, een sensatie onder zowel katholieke als protestantse geleerden. Beide opvattingen verdedigen de totale vrijheid en gave van Gods genade, die niemand verdient, zo beweren beiden.

Kardinaal Ratzinger schreef in een recensie: "Voor zo'n geschenk verdient Hans Küng de oprechte dank van allen die bidden en werken aan de eenheid van het onverdeelde christendom."

Dr. Küng werd in 1959 assistent-professor dogmatische theologie aan de Universiteit van Münster in Westfalen. Het jaar daarop trad hij toe tot de katholieke theologische faculteit van de Universiteit van Tübingen als hoogleraar.

Nadat hij in 1979 van die faculteit was verwijderd, bleef hij aan de universiteit verbonden als hoogleraar theologie en directeur van het oecumenisch instituut. Dat gaf hem de vrijheid om te pleiten voor de inbreng van leken bij het kiezen van de paus, en om een instantie te creëren die pausen kon afzetten die niet voldeden.

Dr. Küng ijverde de laatste jaren voor "een mondiale ethiek" die volgens hem door alle religies kon worden onderschreven. *Het Parlement van de Wereldreligies* onderschreef in 1993 zijn voorstellen, waaronder een rechtvaardiger economische orde en universele naleving van de Gulden Regel.

Twee jaar later richtte en leidde hij de *Global Ethic Foundation*, een onderzoeks- en onderwijsorganisatie verbonden aan de Universiteit van Tübingen die tot doel heeft ethische waarden wereldwijd te promoten en de dialoog tussen religies en culturen te bevorderen.

Dr. Küng noemde zichzelf ooit 'een idealist zonder illusies'. Hij zei ook ooit: "Ik heb geen gemakkelijk optimisme, maar wel serieuze hoop."

En hij had gevoel voor humor. In 1989, zo meldde The Washington Post, werd hem gevraagd in welke taal hij op een conferentie zou spreken. Hij antwoordde dat Duits het gemakkelijkst voor hem zou zijn en Engels het gemakkelijkst voor zijn toehoorders.

Of, voegde Dr. Küng eraan toe, hij kon in het Latijn spreken, "zodat ze in Rome elk woord konden verstaan."

*Vertaling: Rudi Draye
(citaten toegevoegd)*